

Účast obhájce při veřejném zasedání

Vzhledem k tomu, že zákon v určitých případech považuje obhajobu obviněného za tak důležitou, že rozhodnutí o ní neponechává na úvaze obviněného, nelze akceptovat neúčast obhájce při veřejném zasedání s poukazem, že způsob obhajoby je jen věcí domluvy mezi ním a obviněným.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 4 Tz 93/2009, ze dne 24.11.2009)

Nejvyšší soud České republiky projednal ve veřejném zasedání stížnost pro porušení zákona, kterou podala ministryně spravedlnosti ve prospěch obviněného J. R., proti pravomocnému usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích ze dne 18. 8. 2009, sp. zn. 13 To 345/2009, a podle § 268 odst. 2, § 269 odst. 2 a § 270 odst. 1 tr. řádu rozhodl tak, že pravomocným usnesením Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích ze dne 18. 8. 2009, sp. zn. 13 To 345/2009, a v řízení předcházejícím, byl porušen zákon v ustanoveních § 147 odst. 1, 148 odst. 1 písm. c) a § 36a odst. 2 písm. a) tr. řádu v neprospěch obviněného J. R. a napadené usnesení zrušil. Zrušil i usnesení Okresního soudu v Pardubicích ze dne 23. 6. 2009, sp. zn. 22 T 144/2008, jakož i všechna další rozhodnutí, na obě zrušená usnesení obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu a Okresnímu soudu v Pardubicích přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Obviněný J. R. byl rozsudkem Okresního soudu v Pardubicích ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. 22 T 144/2008, odsouzen pro trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1, 2 tr. zákona k trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku a devíti měsíců. Pro výkon tohoto trestu byl podle § 39a odst. 2 písm. c) tr. zákona zařazen do věznice s ostrahou. Podle § 228 odst. 1 tr. řádu byl zavázán k povinnosti zaplatit na náhradě škody poškozené L. T. částku 50.000,- Kč.

Uvedeného protiprávního jednání se dle skutkové věty rozsudku dopustil tím, že v přesně nezjištěné době od 20. 6. 2007 ve V. v P., kde vykonával trest odnětí svobody, vylákal pod nepravdivou záminkou zajištění podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody od odsouzeného A. P. částku 50.000,- Kč, kterou dne 16. 8. 2007 L. T. vložila na účet, patřící družce obviněného M. Č., ačkoliv ve věci podmíněného propuštění nemohl obviněný nic učinit a způsobil tak L. T. škodu ve výši 50.000,- Kč.

Odvolání obviněného, které proti rozsudku soudu prvního stupně podal, bylo usnesením Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 6. 1. 2009, sp. zn. 13 To 474/2008, zamítnuto podle § 256 tr. řádu jako nedůvodné.

Obviněný J. R. podal dne 28. 4. 2009 Okresnímu soudu v Pardubicích návrh na povolení obnovy řízení v této trestní věci. Návrh obviněného byl usnesením Okresního soudu v Pardubicích ze dne 23. 6. 2009, sp. zn. 22 T 144/2008, zamítnut podle § 283 písm. d) tr. řádu. Proti tomuto usnesení podal obviněný stížnost, již projednal Krajský soud v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích v neveřejném zasedání dne 18. 8. 2009, a usnesením z téhož dne sp. zn. 13 To 345/2009, ji podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. řádu jako nedůvodnou zamítl.

Ministryně spravedlnosti podala proti posledně citovanému rozhodnutí soudu druhého stupně podle

§ 266 odst. 1 tr. řádu stížnost pro porušení zákona ve prospěch obviněného J. R. Má zato, že tímto rozhodnutím byl v neprospěch obviněného porušen zákon v ustanoveních § 148 odst. 1 písm. c) tr. řádu a v předcházejícím řízení v ustanoveních čl. 37 odst. 2 ve spojení s čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, § 2 odst. 13, poslední věta tr. řádu, jakož i v ustanoveních § 36a odst. 2 písm. b) ve spojení s ustanovením § 36 odst. 1 písm. a) a § 274 odst. 2 tr. řádu.

Stěžovatelka poukázala na okolnost, že obviněný v době, kdy byl projednáván jeho návrh na povolení obnovy řízení před Okresním soudem v Pardubicích, vykonával trest odnětí svobody a proto mu byl v souladu se zákonem okresním soudem ustanoven pro toto řízení obhájce. Ten byl rovněž vyrozuměn o konání veřejného zasedání, k němuž se však bez omluvy nedostavil, přičemž okresní soud konal veřejné zasedání, aniž by byl obhájce přítomen. Stížnostní soud nepřisvědčil námitce obviněného, že nepřítomnost obhájce u veřejného zasedání by měla být důvodem pro zrušení věci a vrácení soudu prvního stupně, neboť podle jeho názoru již samotným ustanovením obhájce bylo v dostatečné míře realizováno právo obviněného na obhajobu. Takovýto výklad ustanovení § 36a odst. 2 písm. a) tr. řádu však ministryně spravedlnosti pokládá za nesprávný a v rozporu zejména s ústavně zaručenými právy obviněného na obhajobu, jež vyplývají v Listině základních práv a svobod z ustanovení čl. 37 odst. 2 a čl. 40 odst. 3. Podle jejího názoru bylo povinností okresního soudu vytvořit reálné předpoklady pro široké uplatnění těchto zaručených zásad, přičemž obviněný měl právo na efektivní nikoli iluzorní právní pomoc ustanoveného obhájce. Okolnost, že obviněný je omezen na osobní svobodě, plně odůvodňuje obavu, že nebude sám schopen hájit se tak efektivně, jako kdyby obhajobu připravoval na svobodě.

Závěrem svého mimořádného opravného prostředku ministryně spravedlnosti navrhla, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. řádu vyslovil, že napadeným rozhodnutím byl zákon v neprospěch obviněného porušen v namítaném rozsahu, aby podle § 269 odst. 2 tr. řádu zrušil nejen napadené rozhodnutí, ale i usnesení soudu prvního stupně včetně všech na tato zrušená usnesení navazujících rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Navrhla podle § 270 odst. 1 tr. řádu věc přikázat Okresnímu soudu v Pardubicích, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Nejvyšší soud přezkoumal podle § 267 odst. 3 tr. řádu zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž byla stížnost pro porušení zákona podána, v rozsahu a z důvodů v ní uvedených, jakož i řízení, které napadené části rozhodnutí předcházelo, a shledal, že zákon byl porušen.

Z obsahu posuzovaného trestního spisu Nejvyšší soud zjistil, že obviněný podal dne 28. 4. 2009 návrh na povolení obnovy řízení. Referátem samosoudce ze dne 12. 5. 2009 bylo ve věci nařízeno veřejné zasedání na 23. 6. 2009. Aniž byla obviněnému poskytnuta možnost zvolit si obhájce (§ 37 odst. 1 tr. řádu) se stanovením lhůty do kdy tak má učinit, případně aniž by byl obhájce obviněnému zvolen jinou oprávněnou osobou, byl mu dne 20. 5. 2009 soudem ustanoven obhájcem podle § 39 tr. řádu z důvodů § 36a odst. 2 písm. a) tr. řádu advokát JUDr. B. Š. Ten byl o konání veřejného zasedání vyrozuměn dne 9. 6. 2009, jak je patrné z poštovní doručky založené ve spise na č. l. 257.

Jak je zřejmé z protokolu o veřejném zasedání ze dne 23. 6. 2009, obhájce se k veřejnému zasedání osobně nedostavil, ani nebyl zastoupen na podkladě substituční plné moci jiným obhájcem, svou neúčast předem ani dodatečně neomluvil. Okresní soud přesto ve věci konal veřejné zasedání. Obviněný v rámci svého výslechu uvedl jednak důvody, které ho vedly k podání žádosti o obnovu řízení, jednak současně upozornil okresní soud na to, že se o způsobu své obhajoby chtěl poradit s ustanoveným obhájcem. Přesto, že mu napsal dopis, obhájce se s ním nekontaktoval osobně ani písemně. Nepřítomnost obhájce u veřejného zasedání obviněný označil za vadu řízení (č. l. 261 spisu).

Usnesení okresního soudu o zamítnutí žádosti obviněného na povolení obnovy řízení bylo obhájci doručeno dne 13. 7. 2009, přičemž ve spise není založena obhájcem odůvodněná stížnost, ale pouze opravný prostředek, který si odůvodnil obviněný sám. Mimo jiných námitek obviněný ve své stížnosti poukázal na zcela laxní postoj ustanoveného obhájce k jeho případu.

Krajský soud nepovažoval uplatněnou námitku o nespolupráci obhájce a jeho neúčasti u veřejného zasedání za nedůvodnou, neboť vyslovil právní názor, že „sama skutečnost, že se obhájce osobně nezúčastnil v rámci vykonávacího řízení veřejného zasedání nemůže být podle názoru krajského soudu paušálním důvodem ke zrušení a vrácení věci okresnímu soudu za situace, kdy odsouzený sám velmi podrobně a konkrétně koncipoval svoji žádost o povolení obnovy řízení, k věci byl podrobně vyslechnut při veřejném zasedání, sám neměl návrhy na doplnění dokazování, k věci se na závěr veřejného zasedání vyjádřil (č. l. 261, 262 spisu) a proti usnesení okresního soudu podal též zdůvodněnou a podrobnou stížnost. Nelze tedy podle názoru krajského soudu při hodnocení průběhu řízení v této konkrétní trestní věci dojít k závěru, že právo odsouzeného na obhajobu bylo zásadním způsobem zkráceno, neboť osobní neúčast obhájce při veřejném zasedání – která mu byla soudem umožněna a o jehož termínu byl včas a řádně vyrozuměn – je ve vykonávacím řízení z důvodů shora naznačených nutné hodnotit primárně jako vztah mezi obhájcem a jeho klientem (odsouzeným), včetně volby odpovídající formy obhajoby. Opačný, resp. extenzivní výklad ustanovení § 36a odst. 2 písm. a) tr. řádu by se krajskému soudu jevil z důvodu shora uvedených jako formalistický, tedy odporující intencím účelu trestního řízení (srov. též § 1 odst. 1 tr. řádu per analogiam).“

S tímto právním názorem se Nejvyšší soud neztotožňuje. Krajskému soudu lze přisvědčit v závěru, že kvalita vztahu mezi obviněným a obhájcem je věcí těchto dvou subjektů a orgány činné v trestním řízení nenesou odpovědnost za způsob obhajoby, jež obhájce zvolí, a to dokonce ani za její případné nedostatečné vykonávání (srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 1. 2004, sp. zn. 6 Tdo 1353/2003). Je však třeba od sebe odlišit kvalitu obhajoby a způsob jejího výkonu konkrétním obhájcem na jedné straně a povinnost orgánů činných v trestním řízení umožnit obviněnému uplatnění jeho práva na obhajobu na straně druhé, jak je výslovně uvedeno v základních zásadách trestního řízení v ustanovení § 2 odst. 13 tr. řádu. Citované ustanovení stanoví, že ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv.

Právo na obhajobu v sobě zahrnuje nejen právo na ustanovení obhájce, ale současně i právo na jeho právní pomoc. Proto pokud ustanovený obhájce jakýmkoliv způsobem maří smysl svého ustanovení a orgány činné v trestním řízení jsou o tom zpraveny, mohou a měly by přijmout opatření ke zjednání nápravy, což může v praxi znamenat až zproštění obhájce povinnosti obviněného obhajovat.

Zásada kontradiktornosti a rovnosti zbraní se nejintenzivněji prosazuje v hlavním líčení a ve veřejném zasedání soudu, v nichž se rozhoduje o nejdůležitějších meritorních otázkách trestního řízení. V těchto procesních formách je povinností soudu vytvořit reálné předpoklady pro široké a plnohodnotné uplatnění výše zmíněných zásad. I v případě institutu nutné obhajoby platí, že v procesu aplikace práva musí být šetřeno jeho podstaty a smyslu. Nutná obhajoba není jen vztahem obhájce a obviněného, nýbrž představuje klíčový systémový prvek zajišťování trestní spravedlnosti, v němž se výrazně projevuje zájem na úspěšném plnění úkolů trestního řízení. Právě proto, že zákon v určitých případech považuje obhajobu obviněného za tak důležitou, že rozhodnutí o ní neponechává na úvaze obviněného, nelze akceptovat neúčast obhájce při veřejném zasedání s poukazem, že způsob obhajoby je jen věcí domluvy mezi ním a obviněným.

Nelze přisvědčit ani tomu závěru odvolacího soudu, že k účasti obhájce při veřejném zasedání nebyl dán důvod, neboť obviněný byl schopen se náležitě hájit sám. Ustanovení § 36a odst. 2 písm. b) tr. řádu stanoví, že obviněný v řízení o návrhu na povolení obnovy musí mít obhájce, jde-li o případy

uvedené v § 36 odst. 1 písm. a) nebo b) tr. řádu – tj. je-li ve vazbě, ve výkonu trestu nebo na pozorování ve zdravotnickém ústavu – jak je uvedeno v § 36 odst. 1 písm. a) tr. řádu. Tento důvod nutné obhajoby neznamena, že bude omezen na pouhý fakt ustanovení obhájce, neboť takovýto přístup k institutu nutné obhajoby by byl povýtce formalistický a zcela by popíral jeho smysl a účel. Je-li osobní svoboda obviněného omezena vazbou či výkonem trestu, znevýhodňuje tato okolnost jeho osobu v konkrétním případě v možnostech přípravy na obhajobu oproti obviněným, kteří se v tomto postavení nenacházejí. Akceptování názoru krajského soudu by znamenalo přisvědčit existenci nerovného postavení obviněných v trestním řízení, což trestní řád a Listina základních práv a svobod nejen neumožňuje, ale vylučuje.

Krajský soud v postavení nadřízeného stížnostního orgánu byl dle § 147 odst. 1 písm. a), b) tr. řádu povinen přezkoumat správnost všech výroků napadeného rozhodnutí, proti nimž může stěžovatel podat stížnost a řízení předcházející napadenému usnesení. Této zákonné povinnosti nedostal pokud nekonstatoval podstatnou vadu řízení, jíž je porušení § 36a odst. 2 písm. a) tr. řádu. Důsledkem tohoto pochybení byla i právně neadekvátní aplikace ustanovení § 148 odst. 1 písm. c) tr. řádu, dle něhož byla stížnost obviněného jako nedůvodná zamítnuta.

Pokud jde o stížností pro porušení zákona opakovaně zmiňované porušení ustanovení § 274 odst. 2 tr. řádu jde o poukaz na neexistující procesní ustanovení.

Vzhledem k výše uvedené argumentaci a právním závěrům Nejvyšší soud poté podle § 268 odst. 2 tr. řádu vyslovil, že pravomocným usnesením Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích ze dne 18. 8. 2009, sp. zn. 13 To 345/2009, a v řízení, které mu předcházelo, byl porušen zákon v ustanoveních § 147 odst. 1, § 148 odst. 1 písm. c) a § 36a odst. 2 písm. a) tr. řádu v neprospěch obviněného J. R. Podle § 269 odst. 2 tr. řádu toto usnesení zrušil, zrušil také i usnesení Okresního soudu v Pardubicích ze dne 23. 6. 2009, sp. zn. 22 T 144/2008, jakož i všechna další rozhodnutí, která obsahově navazovala na zrušená usnesení, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Věc podle § 270 odst. 1 tr. řádu přikázal Okresnímu soudu v Pardubicích, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Oběť trestného činu](#)
- [Dohoda o vině a trestu](#)
- [Zajištění nároku poškozeného](#)
- [Práva obviněného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vydání příkazu k dodání do výkonu trestu](#)
- [Neoprávněná činnost pro cizí moc](#)
- [Kvalifikace skutku](#)
- [Odnětí věci rozhodujícímu soudci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhradní trest](#)
- [Výkon trestu](#)
- [Účinné vyšetřování \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)